

- *Про стан реалізації Концепції розвитку НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Про оголошення чергових виборів дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів Національної академії наук України (доповідач — академік НАН України А.Г. Загородній)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

5 січня 2021 року

Засідання Президії НАН України 5 січня 2021 р. відбулося у режимі відеоконференції під головуванням президента НАН України академіка НАН України Анатолія Глібовича Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали інформацію віцепрезидента НАН України академіка НАН України **Вячеслава Леонідовича Богданова** про стан реалізації Концепції розвитку Національної академії наук України на 2014–2023 рр. Він нагадав, що в січні 2019 р. Президія НАН України розглянула проміжний звіт про реалізацію Концепції за перші 5 років та затвердила план заходів на наступний п'ятирічний період. За цей час здійснено чимало заходів з удосконалення діяльності НАН України. Цьому сприяло прийняття Президією НАН України низки рішень з реформування окремих напрямів діяльності Академії.

Так, наприкінці 2019 р. було розглянуто питання щодо подальшого реформування НАН України з метою підвищення ефективності її діяльності та визначено конкретні завдання, зокрема з удосконалення принципів розподілу базового бюджетного фінансування, залучення та закріплення в НАН України наукової молоді, розвитку міжнародного наукового співробітництва. Було створено робочі групи НАН України з підготовки пропозицій щодо розвитку наукової сфери України та з моніторингу законодавства України у науковій, науково-технічній та інноваційній сферах. Ці робочі групи в стислі терміни підготували пропозиції щодо вдосконалення системи управління в Академії та розвитку нормативно-правового забезпечення наукової сфери. Відповідно до цих пропозицій ведеться робота зі створення Науково-технічної ради НАН України і вже створено науково-координаційні ради секцій НАН України.

У жовтні 2020 р. Президія НАН України знову розглянула питання щодо подальшого реформування Академії. Було визначено стратегічно важливі напрями цієї роботи та заходи з їх

реалізації. Серед них — підготовка пропозицій щодо внесення змін до Статуту НАН України. З цією метою оновлено персональний склад Комісії з підготовки нової редакції Статуту НАН України, якій доручено сформулювати відповідні пропозиції для подальшого їх розгляду Загальними зборами Академії. Створено також Координаційну раду з питань реформування НАН України та Комісію НАН України з питань комунікацій з суспільством і популяризації наукової діяльності НАН України.

Важливою складовою реформування діяльності Академії є використання методики оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України, розробленої з урахуванням європейського досвіду оцінювання наукових організацій. Протягом 2016–2020 рр. було оцінено роботу 150 наукових установ, у тому числі понад 1000 їхніх підрозділів. Минулого року 176 наукових установ НАН України пройшли чергову державну атестацію, яку здійснювало Міністерство освіти і науки України за новим порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України. Детально результати оцінювання та державної атестації було обговорено на минулому засіданні Президії НАН України. Результати оцінювання ефективності діяльності для майже 75% наукових установ Академії збіглися з атестаційними оцінками експертної комісії з проведення державної атестації наукових установ. Це свідчить про високий рівень об'єктивності нашої методики оцінювання, результати якої використовуються, зокрема, для підготовки рішень щодо оптимізації мережі установ Академії та їхньої структури, поліпшення механізмів їх фінансування.

В Академії розпочато реалізацію першого етапу вдосконалення принципів розподілу бюджетних коштів, який передбачає відмову від зрівняльного розподілу фінансових і матеріальних ресурсів між установами та врахування ефективності їхньої діяльності. Такий механізм розподілу базового бюджетного фінансування є ще однією складовою нової моделі фінансування Академії. Важливим компонентом цієї моделі є запроваджена у 2018 р. бюджетна

Виступ академіка НАН України Вячеслава Леонідовича Богданова

програма 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень». Ця програма дозволила, зокрема, надавати суттєву адресну підтримку науковим підрозділам, які за результатами оцінювання отримали найвищу категорію, забезпечити збільшення асигнувань на виконання найважливіших академічних програм і проєктів, запровадити нові форми підтримки робіт молодих дослідників. Так, у 2019 р. адресне фінансування за цією бюджетною програмою отримали 325 наукових підрозділів, які за результатами оцінювання було віднесено до категорії «А». У 2020 р. було профінансовано 407 таких підрозділів. Також у 2019–2020 рр. забезпечено щорічне фінансування обсягом 22 млн грн нової форми підтримки молодих вчених — дослідницьких молодіжних лабораторій та груп для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки. У 2021 р. на це планується виділити 44,5 млн грн.

Академік В.Л. Богданов зазначив, що питання підтримки талановитої наукової молоді посідають у реформуванні діяльності Академії пріоритетне місце. Нещодавно запроваджено ще одну форму підтримки молодих науковців — програму постдоків. У зв'язку з цим передбачено започаткування в 2021 р. в наукових установах Академії 30 посад старшого наукового співробітника для заміщення їх постдоками, яких відбиратимуть на конкурсних за-

садах. Також на початку року буде проведено черговий конкурс серед молодих вчених Академії для надання додаткового фінансування 100 найкращим науково-дослідним проектам. Крім того, важливо, що у всіх цих процесах діяє Рада молодих вчених НАН України.

Зростанню частки конкурсного фінансування сприяла активна участь учених Академії в конкурсах Національного фонду досліджень України. У двох конкурсах «Наука для безпеки людини та суспільства» і «Підтримка досліджень провідних та молодих учених» вони вибороли відповідно 45 і 52% від загальної кількості проектів.

У 2019–2020 рр. значних зусиль було докладено для реалізації й інших напрямів Концепції.

До Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку було надіслано пропозиції НАН України щодо започаткування окремих державних програм з розвитку ядерної енергетики, нарощування обсягів видобування природного газу і нафти, розвитку медицини, охорони здоров'я та забезпечення населення України лікарськими препаратами, впровадження інноваційних технологій у сільське господарство та агропромисловість, а також пропозиції щодо участі установ Академії у виконанні завдань Державної цільової програми розвитку озброєння та військової техніки. Важливо, що Комітет Верховної Ради України з питань освіти і науки підтримує клопотання НАН України про зняття мораторію на формування нових державних науково-технічних програм і звернувся з цього питання до Кабінету Міністрів України. Підписано меморандум про взаємодію та співробітництво між НАН України та АТ «Турбоатом». Успішно виконуються роботи за перспективним планом спільної науково-технічної діяльності з КБ «Південне» на 2018–2022 рр.

Здійснювалася також оптимізація мережі наукових установ і організацій відповідно до показників їх діяльності. Протягом трьох останніх років припинено діяльність 12 госпрозрахункових організацій, роботу яких було визнано неефективною. У стані припи-

нення перебувають ще 12 організацій з перерозподілом їхніх основних засобів серед інших наукових установ Академії. За дорученням Кабінету Міністрів України щодо формування та оприлюднення переліку об'єктів державної власності, які підлягають приватизації у 2019–2020 рр., НАН України підготувала та направила до Мінекономіки України перелік з понад 50 підприємств, що можуть бути запропоновані для подальшої приватизації. 17 установ з цього переліку передано до сфери управління Фонду державного майна України. На виконання постанови Президії НАН України від 23.10.2019 № 259 «Щодо можливої приватизації окремих об'єктів майнового комплексу НАН України» відділення НАН України розглянули результати діяльності 74 організацій і підприємств Академії та вжили заходів для поліпшення їх роботи.

З метою забезпечення ефективного використання майнового комплексу НАН України розпорядженням Президії НАН України від 11.11.2020 № 549 організовано проведення інвентаризації нерухомого майна НАН України, упорядкування його обліку, оновлення відомостей Єдиного реєстру об'єктів державної власності та внесення даних за результатами інвентаризації до академічної цифрової системи. Наприкінці минулого року створено також Комісію з питань діяльності підприємств дослідно-виробничої сфери та інших суб'єктів господарювання НАН України.

Суттєво було посилено демократичні засади академічного устрою, зокрема істотно розширено права трудових колективів академічних наукових установ, зазнав змін порядок формування керівництва НАН України та обрання керівників академічних установ. Протягом останніх двох років згідно з новим порядком проведено вибори керівників у 29 наукових установах, 12 директорів обрано і призначено на посаду вперше. Загалом з 2016 р. заміщено посади керівників 160 наукових установ, у тому числі 44 директорів обрано вперше. В поточному році плануються вибори директорів у понад 50 інститутах Академії, причому у приблизно половині з них за законом має бути

обрано нових директорів. З широким залученням наукових працівників, делегованих трудовими колективами наукових установ Академії, восени 2020 р. було обрано президента та новий склад Президії НАН України.

Академія брала активну участь у формуванні державної наукової, науково-технічної та інноваційної політики. До відповідних органів законодавчої та виконавчої влади було подано пропозиції до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності, а також пропозиції щодо питань, які потребують законодавчого врегулювання у 2020 р., разом з проектами окремих нормативних документів у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності.

На жаль, з великими труднощами реалізувалися розділи Концепції, присвячені належному фінансовому, матеріально-технічному та інформаційному забезпеченню досліджень, підвищенню ефективності використання майнового комплексу Академії та діяльності дослідно-виробничої бази. Причинами цього є насамперед хронічне недофінансування Академії з державного бюджету, а також наші недостатні зусилля в окремих напрямках. Зокрема, досі не здійснено аналіз діяльності підприємств і установ дослідно-виробничої бази, який має бути підставою для розроблення пропозицій щодо доцільності подальшого їх існування. Загалом питання оптимізації мережі наукових установ та організацій, структури Академії є пріоритетними, і протягом I кварталу 2021 р. секції та відділення мають подати на розгляд Президії НАН України конкретні пропозиції.

Необхідною є подальша концентрація і на інших першочергових напрямках удосконалення діяльності та активізації розвитку Академії, зокрема на напрямках, визначених постановою Президії НАН України від 23.11.2020 № 171 «Про окремі заходи з реформування діяльності Національної академії наук України». У зв'язку з цим вбачається доцільним розроблення та реалізація нової Концепції розвитку Національної академії наук України на період до 2025 року.

Виступ академіка НАН України Анатолія Глібовича Загороднього

Президія НАН України доручила Координаційній раді з питань реформування НАН України спільно з Науково-організаційним відділом Президії НАН України розробити нову Концепцію розвитку Національної академії наук України на період до 2025 р. і забезпечити її широке обговорення серед наукової громадськості.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали інформацію президента НАН України академіка НАН України **Анатолія Глібовича Загороднього** про оголошення чергових виборів дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів Національної академії наук України.

У виступі було зазначено, що останні вибори до складу Академії відбулися у березні 2018 р. Свого часу в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» було закріплено положення, що вибори членів Академії згідно з пунктом 5.1 Статуту НАН України проводяться щотири роки. Проте у вересні 2020 р. до закону було внесено низку змін, зокрема вилучено цю норму. Отже, відтепер Академія має право самостійно визначати строки проведення виборів своїх членів, що відповідає принципу її самоврядності. У будь-якому разі наступні вибори можуть відбутися в першому півріччі 2021 р. Якщо оголошення про проведення виборів буде оприлюднено в першій декаді січня, їх можна буде призначити на другу декаду квітня або на будь-яку пізнішу дату.

Відділення НАН України та голови секцій Академії вже провели значну за обсягом та складну за змістом роботу з визначення пріоритетних наукових напрямів, що потребують першочергового посилення новими членами Академії, пошуку гідних кандидатів для обрання з числа працівників наукових установ, закладів вищої освіти, галузевих наукових установ та інших організацій наукової сфери, формулювання назв конкретних спеціальностей.

Згідно зі Статутом, перелік вакансій для обрання академіків та членів-кореспондентів НАН України встановлюється Президією НАН України з урахуванням пропозицій відділень за результатами аналізу тенденцій розвитку світової та вітчизняної науки, наявного кадрового потенціалу для заміщення цих вакансій і необхідності представлення в НАН України всіх секторів вітчизняної науки. З цих питань уже відбулися численні наради та консультації з академіками-секретарями і членами бюро відділень, керівництвом наукових установ, провідними вченими Академії. Наразі ця робота завершено.

Важливо, наголосив академік А.Г. Загородній, щоб на наступних виборах до складу Академії більше уваги було приділено можливості обрання представників закладів вищої освіти, галузевих наукових установ, а також науковців, які працюють у регіонах. Крім того, дедалі частіше в суспільстві обговорюють тему гендерного співвідношення серед членів Академії та працівників її керівних органів, що також потребує відповідного реагування. Ці аспекти варто враховувати при висуненні кандидатур на наступних виборах.

Наразі назріло питання щодо поповнення складу Академії іноземними членами — представниками міжнародної наукової громадськості, які сприяють розвитку наукових досліджень і міжнародних наукових зв'язків НАН України. Востаннє їх вибори відбулися 2009 р. Однак це буде окреме рішення, винесене на розгляд Президії на одному з найближчих засідань, підготовлене на основі пропозицій, які поки що надходять від відділень.

За результатами обговорення питання Президія НАН України прийняла відповідну постанову.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- затвердили внесення змін до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень у Національній академії наук України;
- ухвалили внесення змін до Положення про цільові програми наукових досліджень НАН України і цільові наукові (науково-технічні) проекти НАН України;
- внесли зміни до складу Комісії з питань діяльності підприємств дослідно-виробничої бази та інших суб'єктів господарювання НАН України;
- погодили визнання такою, що втратила чинність, постанови від 26.06.1991 № 192 «Про створення Відділення релігієзнавства Інституту філософії АН УРСР»;
- розглянули питання про оновлення складу Комісії НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського.

Призначено:

- доктора фізико-математичних наук, професора **Найдюка Юрія Георгійовича** на посаду директора Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б.І. Веркіна НАН України;
- академіка НАН України **Кривцуна Ігоря Віталійовича** на посаду директора Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України;
- академіка НАН України **Солоніна Юрія Михайловича** на посаду директора Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України.

Затверджено:

- кандидата технічних наук **Андрейка Ігоря Михайловича** на посаді заступника директора з науково-технічної роботи Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України;
- кандидата біологічних наук **Микітчака Тараса Ігоровича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту екології Карпат НАН України;
- кандидата фізико-математичних наук **Савчук Марину Іванівну** на посаді ученого секретаря Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України;
- кандидата фізико-математичних наук **Бзовська Ірину Степанівну** на посаді ученого секретаря Інституту фізики конденсованих систем НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Жовинського Едуарда Яковича** на посаді головного науко-

вого співробітника Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка НАН України за переведенням з посади завідувача відділу пошукової та екологічної геохімії цього інституту за власним бажанням;

- доктора технічних наук **Верховлюка Анатолія Михайловича** на посаді завідувача відділу фізико-хімії сплавів Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України за переведенням з посади заступника директора з наукової роботи цього інституту.

Погоджено кандидатуру:

- кандидата технічних наук **Тимашова Олександра Олександровича** на посаду завідувача відділу проблемно-орієнтованих комп'ютерів та систем Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;

- доктора фізико-математичних наук **Рудя Олександра Дмитровича** на посаду завідувача відділу фізики дисперсних систем Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України;

- кандидата фізико-математичних наук **Прядко Тетяни Володимирівни** на посаду завідувача відділу металознавства і швидкозагартованих сплавів Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- академіка-секретаря Відділення інформатики НАН України, заступника директора з наукової роботи Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України члена-кореспондента НАН України **Хіміча Олександра Миколайовича** за багатолітню плідну

працю вченого в галузі математичного моделювання і комп'ютерних технологій високопродуктивних обчислень та вагомий особистий внесок у широке застосування новітніх розробок при вирішенні прикладних завдань у промисловому комплексі.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України доктора фізико-математичних наук **Чекуріна Василя Феодосійовича** за багатолітню плідну наукову і педагогічну працю та вагомий особистий внесок в галузі прикладної математики і математичного моделювання;

- заступника директора з наукової роботи Інституту фізики конденсованих систем НАН України кандидата фізико-математичних наук **Іванківа Олександра Львовича** за багатолітню плідну працю, високопрофесійні здобутки в науково-організаційній роботі та вагомий особистий внесок у становлення і розвиток Інституту, зміцнення його зв'язків з міжнародними науковими центрами;

- заступника директора з наукової роботи Інституту фізіології рослин і генетики НАН України члена-кореспондента НАН України **Стасика Олега Остаповича** за багатолітню плідну працю вченого, організатора і педагога, вагомий особистий внесок у розвиток досліджень у галузі фізіології та екології фотосинтезу рослин.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик